



Politechnika Wroclawska

Czasopisma naukowe Open Access - model otwartego dostępu do wiedzy

Łucja Maciejewska, Krzysztof Moskwa, Barbara Urbańczyk
Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wrocławskiej

IV Konferencja EBIB: Open Access. Internet w bibliotekach
Toruń, 7-8 grudnia 2007



Plan wystąpienia

- Wprowadzenie
- Definicje
- Koszty i finansowanie
- Modele dostępu
- Zalety i wady
- Serwisy i organizacja dostępu
- Czasopisma OA w bazach danych
- Open Access w Polsce
- Podsumowanie



Wprowadzenie (1)

Zjawiska poprzedzające powstanie idei OA

- wzrost cen czasopism naukowych
- „kryzys” dostępności czasopism naukowych
- problem wykluczenia krajów rozwijających się
- ograniczenia prawne

Kalendarium OA (Peter Suber)

- pierwsze bezpłatne czasopisma naukowe dostępne w Internecie
 - ✓ 1987 - New Horizon in Adult Education
 - ✓ 1989 - Psycology (opublikowany w 1990 roku)
 - ✓ 1990 - Electronic Journal of Communication, Postmodern Culture, Bryn Mawr Classical Review
- 1998 - powołanie w USA organizacji SPARC (Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition), od 2001 roku działa SPARC Europe
- 1999 - powołanie Open Archives Initiative (OAI) przez Open Society Institute (OSI), kontynuatorem działań OAI od 2002 roku została Budapest Open Access Initiative (BOAI)



Wprowadzenie (2)

Kalendarium OA (Peter Suber) c.d.

- 2000 - powstanie w USA organizacji PLoS (Public Library of Science), skupiającej pracowników naukowych z wielu krajów zainteresowanych nieodpłatnym udostępnianiem wyników swoich badań naukowych, od 2003 r. PLoS wydaje 8 czasopism OA
- 2000 - pierwszy komercyjny wydawca OA - BioMed Central
- 2002 - deklaracja Budapest Open Access Initiative,
- 2003
 - ✓ Bethesda Statement on Open Access Publishing
 - ✓ Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities
- 2003 - udostępnienie platformy czasopism OA Directory of Open Access Journals (DOAJ) współtworzonej przez Bibliotekę Uniwersytetu w Lund, OSI oraz SPARC



Definicje OA (1)

Dwa modele:

- repozytoria tworzone przez uniwersytety, laboratoria czy inne instytucje naukowe, które gromadzą preprinty lub recenzowane artykuły, prace dyplomowe, raporty z badań naukowych
- Open Access Journals - ogólnie dostępne czasopisma naukowe

Cechy charakterystyczne czasopism naukowych OA:

- bezpłatne udostępnianie w Internecie
- za dostęp do czasopism nie płaci zainteresowany odbiorca, lecz autorzy artykułów, ich macierzyste instytucje, bądź też sponsorzy lub stowarzyszenia naukowe
- autor zachowuje swoje prawa autorskie, a dodatkowo są one zabezpieczone przez określone wymagania w stosunku do odbiorcy
- większość czasopism OA zawiera wyłącznie recenzowane artykuły



Definicje OA (2)

BBB Open Access

- zapisy trzech dokumentów, będących deklaracjami zawiązujących się inicjatyw na rzecz ruchu OA:
 - ✓ luty 2002 - Budapest Open Access Initiative
 - ✓ kwiecień 2003 - Bethesda Statement on Open Access Publishing
 - ✓ październik 2003 - Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities



Koszt publikacji - czynniki

- system zarządzania czasopismem
- przyjęcie wersji autorskiej do publikacji
- wprowadzenie artykułu do systemu zarządzania czasopismem (opcjonalnie)
- prace redakcyjne związane z poprawnością merytoryczną, językową i techniczną
- formatowanie artykułu dla potrzeb elektronicznej archiwizacji i udostępniania w sieci
- wykorzystanie wielobarwnych ilustracji
- współpraca wydawcy z systemami identyfikacji dokumentów w Internecie np. CrossRef
- koszt produkcji i dystrybucji wersji drukowanej
- utrzymanie funkcjonalności platformy dostępowej
- działania marketingowe (wyższe koszty w przypadku nowych inicjatyw wydawniczych)
- utrzymanie personelu redakcji, innych pracowników, administracji, biur



Strategie publikowania

▪ niskobudżetowa

- ✓ zakłada wykonanie wyłącznie niezbędnych procesów redakcyjnych odpowiadających standardom zdefiniowanym w *BBB Open Access*. Ponadto zakłada korzystanie z bezpłatnych rozwiązań wspierających prace redakcyjne np. z systemu zarządzania czasopismem (*JMS - journal management system*) typu open-source o nazwie Open Journal Systems, rozwijanego przez Public Knowledge Project (University of British Columbia w Kanadzie)

▪ wysokobudżetowa

- ✓ przewiduje wykorzystanie do ww. procesów komercyjnego systemu *JMS* dostosowanego do potrzeb redakcji, którego zakup podwyższa koszt inicjatywy. Wpływ na zwiększenie kosztów może mieć opłata za dodatkowe umieszczenie zawartości czasopisma OA w serwisach agregacyjnych tj. EBSCO, Ingenta, ProQuest. Dodatkowy koszt mogą generować również usługi hostingowe



Źródła finansowania

- sponsorzy, instytucje non-profit wspierające rozwój krajów rozwijających się lub komercyjne zainteresowane określonymi obszarami badań
- instytucje macierzyste finansujące z własnych środków publikowanie czasopism
- środki budżetowe
 - ✓ programy rządowe realizowane przez instytucje koordynujące finansowanie badań naukowych na szczeblu krajowym
 - ✓ środki kierowane w ramach grantów celowych przeznaczonych dla zespołów badawczych, z których finansowana jest również publikacja wyników ich badań
- biblioteki, poprzez ustalone z wydawcami składki, dzięki temu autorzy afiliowani przy danej instytucji mogą publikować nieodpłatnie lub ponosząc niższe koszty jednostkowe
- autorzy (środki własne, środki przeznaczone na realizację projektu badawczego prowadzonego przez autora)



Serwisy i organizacja dostępu (1)

- **Doaj** <http://www.doaj.org>
 - ✓ ponad 2 900 czasopism naukowych
 - ✓ ok. 960 czasopism można przeszukiwać na poziomie artykułów
 - ✓ lista alfabetyczna, działy tematyczne
- **PLoS (The Public Library of Science)** <http://www.plos.org>
 - ✓ 7 czasopism z zakresu nauk biomedycznych
 - ✓ 20% kwalifikowanych jest do druku
 - ✓ PloS Biology IF = 14
 - ✓ opłata autorska 2 000 \$
- **BioMed Central** <http://www.biomedcentral.com>
 - ✓ 183 czasopism z nauk medycznych i biologicznych
- **PubMed Central** <http://www.pubmedcentral.nih.gov>
 - ✓ 160 czasopism z zakresu nauk medycznych, biomedycznych, biochemicznych, biotechnologicznych





Serwisy i organizacja dostępu (2)

- **Open J-Gate** <http://www.openj-gate.com>
 - ✓ 4 230 tytułów (1 500 recenzowanych, ponad 1 000 000 artykułów, roczny przyrost ok. 300 000)
- **SciELO (The Scientific Electronic Library Online)** <http://www.scielo.br>
 - ✓ 188 brazylijskich pełnotekstowych czasopism naukowych
 - ✓ rozbudowane możliwości wyszukiwawcze, także na poziomie artykułów
- **J-STAGE (Japan Science and Technology Information Aggregator Electronic)** <http://www.jstage.jst.go.jp>
 - ✓ 439 tytułów czasopism wydawanych w Japonii z różnych dziedzin
 - ✓ znaczna część wydawana na licencji OA
 - ✓ różne możliwości przeszukiwania
- **Highwire Press Archive** <http://highwire.stanford.edu>
 - ✓ 1 000 czasopism (ponad 4,5 mln artykułów).
 - ✓ 50% w wolnym dostępie.
 - ✓ możliwość uzyskania czasowego dostępu próbnego do zawartości całej bazy





Serwisy i organizacja dostępu (3)

- MDPI (Molecular Diversity Preservation International)

<http://www.mdpi.org/journals.htm>

- ✓ 9 szwajcarskich czasopism dotyczących biologii molekularnej, biochemii, biosensorów i nanotechnologii, ochrony zdrowia i przemysłu farmaceutycznego
- ✓ w składzie rad naukowych 5 czasopism znajdują się nazwiska 8 noblistów



- Copernicus Online Open Access Journals

<http://www.copernicus.org>

- ✓ 17 czasopism naukowych z astronomii, geofizyki, nauki o Ziemi, ochrony środowiska, hydrologii, klimatologii



- US Agricultural Information Network (USAIN)

<http://www.usain.org/agzines.html>

- ✓ 140 tytułów czasopism naukowych z całego świata, dotyczących rolnictwa, ochrony środowiska i dziedzin pokrewnych. Serwis nie zapewnia bezpłatnego dostępu do pełnych tekstów artykułów wszystkich czasopism, oferuje jednak dostęp do obszernych abstraktów

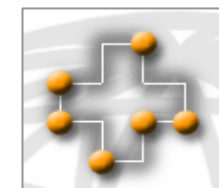




Serwisy i organizacja dostępu (4)

- FreeMedicalJournals <http://www.freemedicaljournals.com>

- ✓ 430 tytułów pełnotekstowych czasopism medycznych, posortowanych w układzie alfabetycznym, a także według specjalizacji i języka publikacji



- FreeFullText.com <http://www.freefulltext.com>

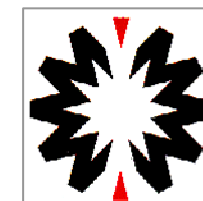
- ✓ 7 000 czasopism bezpłatnym dostępem do spisów treści i abstraktów
- ✓ pełne teksty dostępne częściowo bezpłatnie
- ✓ usługa *PinPoint Documents* - 9 \$ za 1 artykuł, dostawa 1-3 dni



- SPARC (The Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition)

<http://www.arl.org/sparc>

- ✓ SPARC E-News
- ✓ SPARC Open Access Newsletter & Forum
- ✓ Open Access News blog





Serwisy i organizacja dostępu (5)

Czasopisma dla krajów o niskim dochodzie narodowym na mieszkańca



<http://www.who.int/hinari/en>

Nauki biomedyczne
3 750 tyt.



<http://www.oaresciences.org/en/>

Ochrona środowiska
1 300 tyt.



<http://www.aginternetnetwork.org>

Nauki rolnicze
958 tyt.



Czasopisma OA w bazach danych (1)



coroczna ewaluacja
ponad 2 000 czasopism
w 2004 r. indeksowano
239 czasopism OA

ISI Web of KnowledgeSM

Liczba czasopism
▪ ~20 000 czasopism
▪ OA – 1%

Web of Science[®]

Liczba czasopism
▪ ~9 000 czasopism
▪ OA – 2,6%



Czasopisma OA w bazach danych (2)



COMPENDEX

2007 r.

45 czasopism OA



2007 r.

1 000 czasopism OA



2006 r.

281 czasopism OA

**Bazy danych, serwisy agregacyjne,
indeksy, wyszukiwarki**

- CSA-ProQuest
- Chemical Abstracts
- EBSCO
- Google Scholar

- ICONDA
- Index Copernicus
- Scirus
- Ulrich's



Open Access w Polsce

Działania na rzecz OA:

- styczeń 2004 - podpisanie deklaracji OECD
- kwiecień 2005 - działalność Creative Commons Polska
- marzec 2006 - uchwała SBP
- kwiecień 2007 - uchwała KRASP ws. poparcia petycji KE

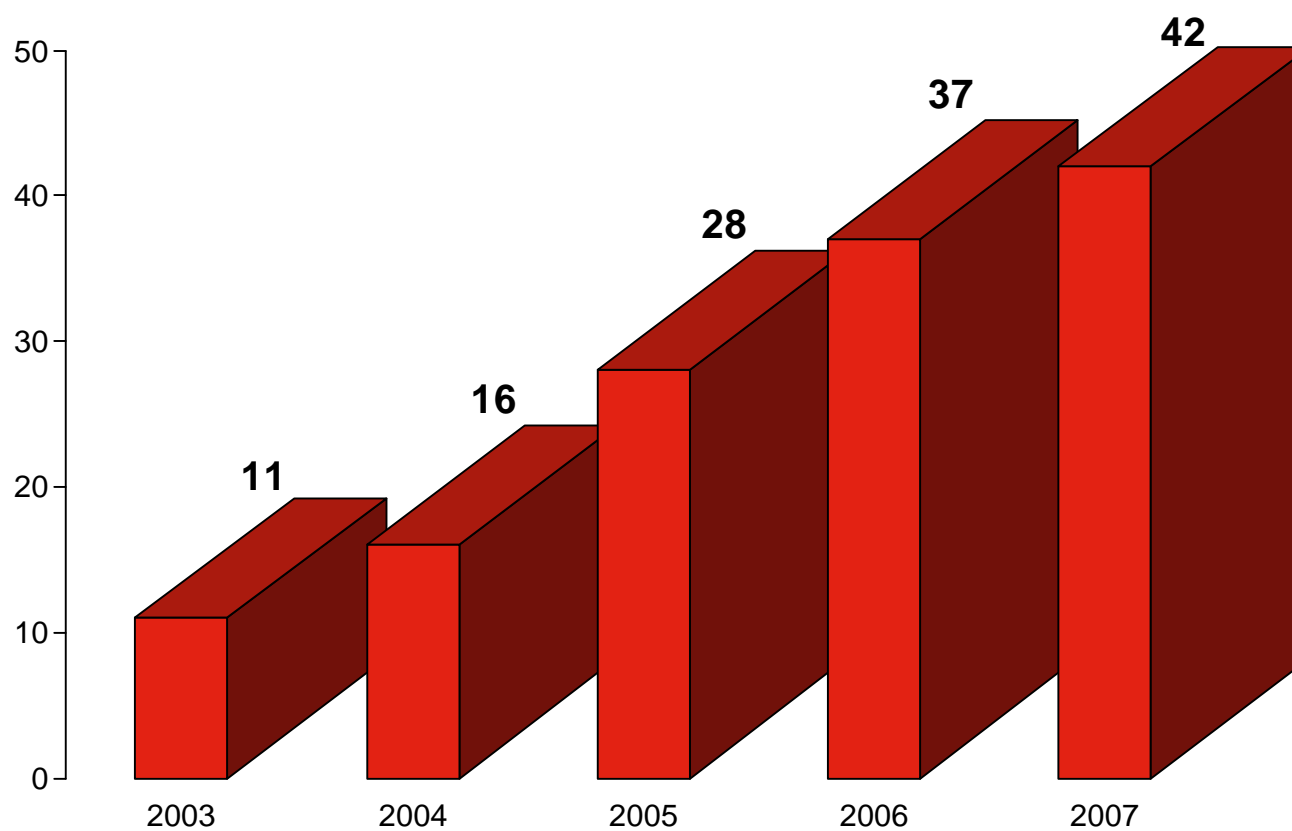
Promowanie idei OA:

- przez redakcje czasopism, biblioteki, instytucje naukowe
- informacje na stronach domowych bibliotek
- włączanie zasobów OA do e-źródeł w listach A-Z
- konferencje naukowe, seminaria, szkolenia, kursy, warsztaty
- wzrost liczby polskich czasopism OA



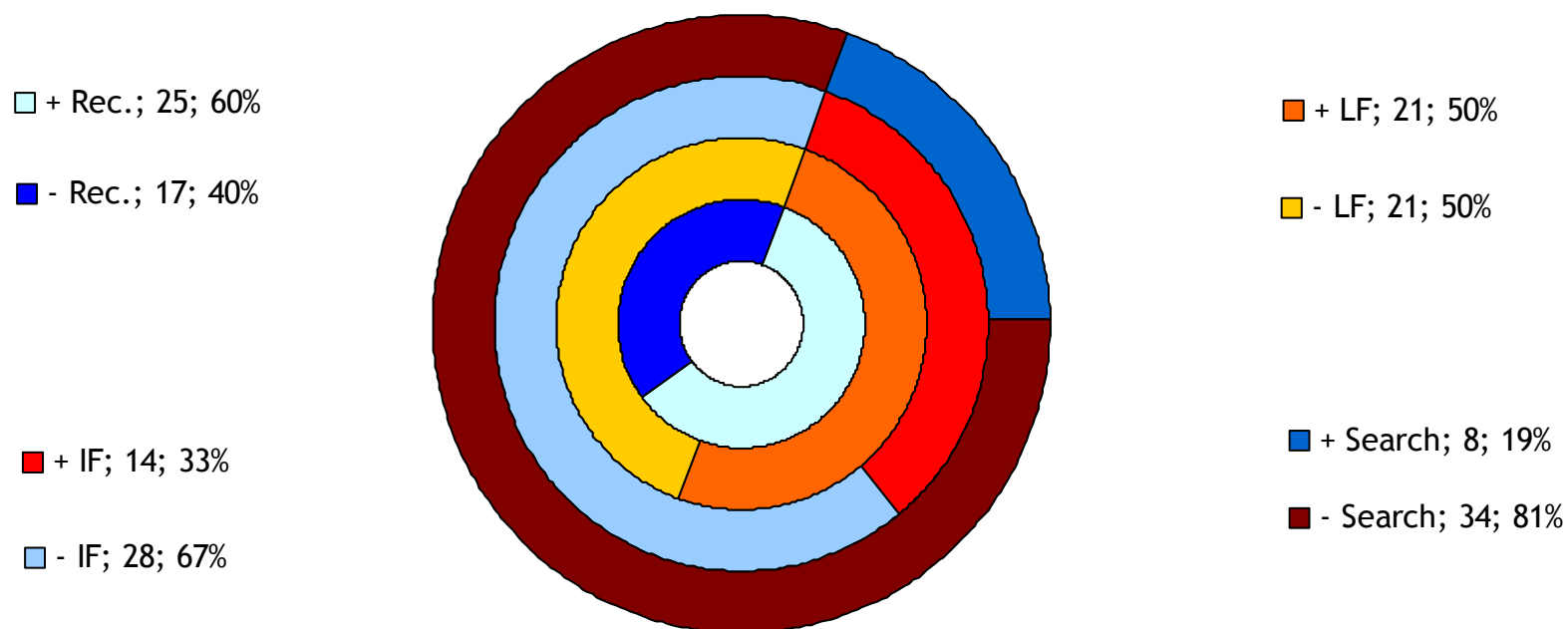
Polskie czasopisma OA w DOAJ

(w 2007 r. stan z dnia 25.09.2007)





Analiza polskich czasopism OA



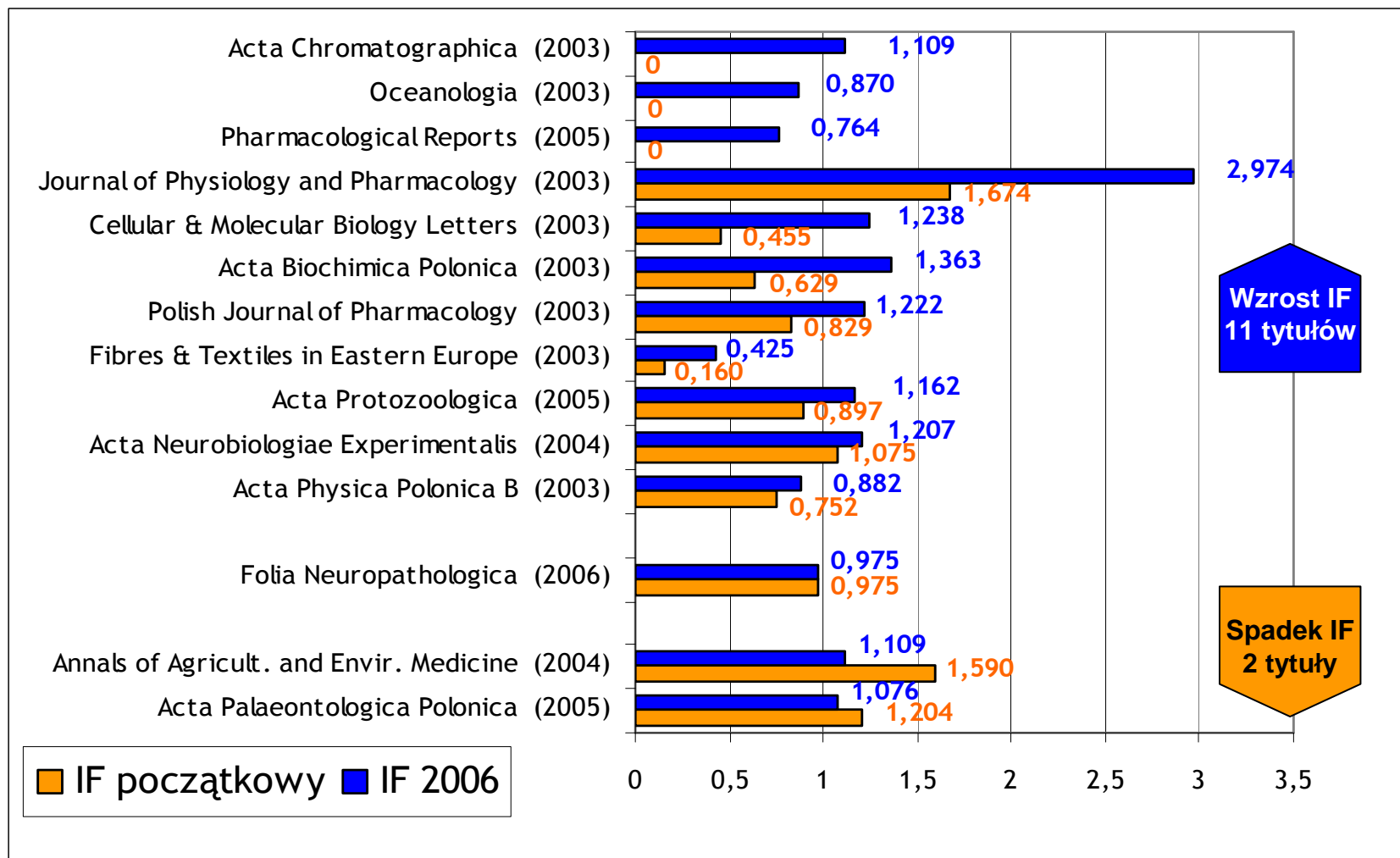
Łączna liczba czasopism: 42

+ Rec. – czasopisma recenzowane
- Rec. – czasopisma nierecenzowane
+ IF – czasopisma z Impact Factor
- IF – czasopisma bez Impact Factor

+ LF – czasopisma z
- LF – czasopisma spoza listy filadelfijskiej
+ Search – przeszukiwalność na poziomie artykułu w DOAJ
- Search – brak przeszukiwalności na poziomie artykułu w DOAJ



IF w polskich czasopismach OA





Podsumowanie

Czasopisma OA

- otwarty dostęp do myśli naukowej, wyników badań przy zachowaniu wysokiej jakości publikacji:
 - ✓ większa poczytność
 - ✓ większy zasięg
 - ✓ więcej cytowań
- zjawiska pozytywne:
 - ✓ coraz liczniejsza grupa wydawców eksperymentujących z OA
 - ✓ wzrost liczby czasopism i serwisów OA
 - ✓ biblioteki naukowe jako propagatorzy idei OA
 - ✓ zaangażowanie naukowców - *gold road, green road*
- lepsze wykorzystanie środków publicznych
- podejmowanie działań na rzecz OA w Polsce



Politechnika Wroclawska

Dziękuję za uwagę



Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wroclawskiej
<http://www.bg.pwr.wroc.pl/>

Łucja Maciejewska [Lucja.Maciejewska@pwr.wroc.pl]
Krzysztof Moskwa [Krzysztof.Moskwa@pwr.wroc.pl]
Barbara Urbańczyk [Barbara.Urbańczyk@pwr.wroc.pl]